

NOVI ROD

2

ZVEZA

1924·V·LETNIK·1925

Novi Rod

izhaja prve dni vsakega šolskega meseca in stane na leto 10 L.
Posamezne številke so po 1 L. — V inozemstvo 12 L. — Izdaja
„Zveza slovanskih učiteljskih društev“ v Trstu.

Vsebina :

GROBOVI	Str.	17
Ferdo Plemič: KRPAŃOVO PISMO	„	18
Fran Źgur: PISANO POLJE	„	21
Stano Kosovel: TUJA DRUŹBA	„	22
Ivan Albreht: MLINČEK	„	23
Fran Lipah: JESEN V GOZDU	„	24
Janko Furlan: SOSEDOV ČEJČEK	„	28
Janko Samec: NA GROBIŠČU	„	30
ZRNCA	„	31
KOTIČKARJEM	„	32

Urednik : Pahor Jože, Trst, ul. Udine, 35, III. — Uprava: Novi rod,
S. Giovanni - Trieste (Casella postale.) — Uprava za Jugoslavijo:
Marija Kmetova, Ljubljana, Bleiweisova cesta 21.

Tiska Tiskarna „Edinosti“ v Trstu.

NOVI ROD

LETO V.

V TRSTU, NOVEMBRA 1924.

ŠT. 2.

Grobovi.

Vsi grobovi so sveži nocoj. S cvetjem so posuti, z zadnjim, ki je pognalo, ko listje vene; z lučkami so razsvetljeni, ki gore, ko pada hlad izpod neba. Prišel je mrak, prišla je jesen.

Potniki gredo nocoj k svojim mrtvim, ki so našli mir. Na obiske gredo, k njim, ki so daleč, da jih ne uzre več oko. Govoriti hočejo z njimi, ki jih ni več, ki so utonili kot utrinki in ki morejo za njimi le še tanke peroti duha. Večerni ognji tu, na prekopani zemlji, tam v dalji drugo življenje, velika potnikova skrivnost. Ali so ti nemirni ognji nje podoba?

Grobovi so sveži nocoj. Hlad veje nad njimi in se krade v osamela srca. Saj ni hlad, saj je boleost, ki peče. Ni jesenska otožnost, ki gre med grobovi, dih onega globokega miru je, v katerega so se napolili naši dragi, odtrgani od nas.

Grobovi so sveži, solze rosijo na nje. Vsi so sveži nocoj, tudi oni v samotah in pustinjah, kjerkoli je padlo izmučeno truplo, na gorah, ob vodah, v temnih rudnikih. Vse neštete osveži ta večer, kakor so daleč, zakaj tudi mi stopamo tja dol, odkoder nas vabi brezmejni molk.

Vsi grobovi so sveži nocoj in ti, mesto, tega ne veš in ne čutiš. Kakor vse večere, žari tudi danes sijaj tvojih luči nad tvojimi strehami in zatemnjuje zvezde. Kakor vse večere, grmi tudi nocoj razposajeni hrup v tvojem ozidju. Ali je kletev padla na te, da se ne moreš umiriti vsaj ta večer?

Vriske čujem. Tam zunaj je tišina.

Godba trže ozračje. Tam zunaj stoje med grobovi.

Ljudi vidim. Rajajo in ne vedo, kakšen je ta večer. Tam zunaj govore s svojimi mrtvimi.

Vsi grobovi so sveži nocoj in ti, mesto, vriskaš in svatuješ. Kaj pomeni tvoj veliki nemir? Ali hočeš samo sebe prevpiti? Hočeš pozabiti tudi to edino noč, kako gremo vsi navzdol, tja, kjer je brezmejna tišina? Grobovi so sveži nocoj in ti vriskaš in plešeš nad njimi in prižigaš divje ognje spominu mrtvih!

O mesto, razumem tvoj nemir, bolno si. Tvoj je nemir bolnega, ki sam sebi zatajuje svoje stanje. Vriskaš, da bi prevpilo strašno praznoto src, ki ne poznajo luči, ki tavajo skozi noč, brez pokoja in brez sreče.

Fero Plemič:

Krpanovo pismo.

artin Krpan se je zbudil prav slabe volje. Na dolgi poti proti svojemu domu je bil izpraznil mošnjo cekinov, ki je je bil prejel na Dunaju. To je povsem umljivo, ker Martin Krpan ni bil človek, ki bi lahko za svojo osebo malo potrošil, krčmarji pa so ga po poti drli in drli, dokler je bilo čuti še kaj cvenka v mošnji, ki — bodi resnično povedano — tudi ni bila prevelika. Ali to ni bilo še najhujše zlo. Najhuje je bilo, da noben mejač, pa res prav nobeden ni hotel pripoznati cesarjevega pisma, ki ga je bil Martin Krpan prinesel s seboj z Dunaja, in ki mu je dovoljevalo, da sme svobodno prenašati angleško sol po Notranjskem in še dalje okrog, če bi mu bilo všeč. Mejači so se mu smejali v brk, ko jim je pokazal prvič pismo, in naložili so mu le še višjo carino. Gosposka pa, kamor se je bil pritožil, je zmajala nad pismom glave in kite in je očitno dejala, da mora biti pismo ponarejeno. S pravo slastjo bi bila Krpana zamehurila za leto dni, če bi se to le količkaj dalo izpeljati. Tako so mu pa le odvzeli pismo in mu namignili, da mora poprej deželska gosposka udariti svoje pečate nanj, predno bo imelo veljavo. Zato pa mora Martin Krpan pustiti pismo deželskemu pisarju, ki bo pregledal, če njegova pravica, ki je baje tamkaj zapisana, ni že zapadla nasproti pravicam deželske gosposke. Če je razumel? Pa naj pride po pečat čez mesec dni, so mu dejali, če se bo dalo ukreniti kaj z lepa, pa naj plača poldrugí tolar pristojbine. Zdaj? Seveda zdaj, takoj, kdaj pa! Pa zbogom so mu še rekli — pa je bil tudi že ob cesarjevo pismo in ob poldrugí tolar.

Kdo bi zameril Martinu Krpanu, če se je dan za tem zbudil v svoji koči kaj slabe volje.

«Primojruha», je godrnjal med tem, ko se je obuval, «denar je proč, pismo je proč, vse je proč, kakor da ne bi bil nikoli nobenemu Brdavsu odsekal glave. Če so se ta dolga pot in ves ta krik in vik izplačali! Zdaj treba čakati še na tiste deželske pečate. Koliko bo vse to stalo, to še preračunili ne more krščanski človek. Navsezadnje zapoje še boben pri moji hiši... Nič, Martin, kaj se boš jezil; kobilico potegni iz hleva in kar po starem jo mahni v Koper po sol. Pečat gor, pečat dol, če novih pečatov nimam, imam pa še stare pesti. Naj se izvije iz te trte kakršenkoli sok, nekaj bo vendarle kanilo, če ne dobro, pa hudo. Ali lenobe ne bom prodajal po svetu. Lenoba je najslabše blago: Kdor bi jo lahko kupil, je ne kupi, ker je ima sam dovolj; kdor pa bi jo rad kupil, je ne more kupiti, ker bi mu nič ne koristila. Torej bom zopet prodajal sol po stari navadi.»

Tako je sklenil in tudi storil. Od sedaj naprej je zopet tovoril angleško sol in zopet se je ruval z mejači kakor vsak drugi tihotapec, ki mu ni bila podeljena nikoli nobena cesarska pravica. Med tem je čakal na pismo in pečate.

Tako so potekali meseci in zopet je prikimala zima in zopet je ležal na debelo sneg po nctranjskih poljanah, ko stopa Martin Krpan ves zamišljen za svojo kobilico, ki je s par vrečami soli cincala pred njim po ozki gazi.

Krpan je pravkar razmišljal o svoji pravici, ki mu je bila dana, a ki je nihče ni hotel pripoznati. Kar mu — glej ga kleka! — prižvenketa naproti cesarska kočija s tremi pari lipiških žrebcev.

Takrat jo je naš Martin takoj spoznal.

«Kakor bi bil sam ukazal», si je mislil in z odprtimi usti je obstal sredi ceste, češ, zdaj se bosta pa pomenila s cesarjem Janezom, da bo vse prav in nič narobe.

Ali zmotil se je. Voznik je zapazil Martina Krpana in njegovo kobilico sredi ceste in vpil je že od daleč: «Ohé, v stran! Ohé, na desno!»

Krpan pa ga ni slišal ali ga ni hotel slišati. Mislil si je: «Bo že ustavil, bo že. Potem pa povem, kar imam na srcu.»

Pa voznik ni ustavil. Ko namreč vidi, da se mu možak noče ogniti, napravi v diru ovinek krog njega in zakriči mimogrede: «Tu imaš, ti kmetavz zatelebani!»

In švrk! je priletela Krpanu z bičem kaj gorka krog hlač.

«Da bi te!» Krpan je vzrojil in zgodilo bi se pri tej priči nekaj, kar še ne pomni zgodovina, če bi bil naš Martin tako hiter, kakor je bil močan. Ali doteči vendarle ni mogel treh parov iskrih žrebcev, ki so dirjali po snegu naprej. Le zaklel je in pest je dvignil za kočijo. Pa mu tudi to ni nič pomagalo, ker je našel že isti večer na vratih svoje kočje nabito pismo in pečat. To pismo pa je bil ukaz zaradi globe, ki jo mora plačati, ker se na deželni cesti ne zna obračati po običajnih šegah.

«Tako!» je zagodrnjal Krpan, ko je videl to plačilno povelje, «če moraš kaj plačati, je pečat koj tu; če imaš pa kaj dobiti, ne najdejo nikjer pečata.»

In sklenil je, da pojde in da pogleda, kako in kaj je z njegovim pismom, saj bi bil po šestih mesecih že čas, da se stvar nekam preongavi. In šel je Martin Krpan v mesto k deželski gosposki.

Priropotal je v pisarno in ne rečem, da so ga bili kaj veseli. Žal besede mu sicer niso dejali, dasi so tedaj počile tri šipe v pisarniških oknih, ker je Krpan le preveč trdo stopal, in dasi je omajal podboj pri durih, ki so mu bile preozke. Vendar so ga strupeno ogledovali izpod očal.

Pristopi k prvemu pisarju in mu vse natančno pove, kar je hotel povedati. Prvi pisar molče posluša in mu pokaže s peresom na drugega pisarja, drugi pokaže prav tako nemo na tretjega, tretji na četrtega, četrty na petega, peti zopet na prvega. Zdaj je bil Martin Krpan zopet tamkaj, kjer je bil prej, ko je stopil v pisarnico. Grom in strela — še se je premagoval!

Prvi pisar pa se nečesa spomni in odpre zdaj predal ob svoji mizi in išče in išče in slednjč potegne neko listino na dan. Hvala Bogu, bilo je cesarjevo pismo s podpisom njegovega ministra. To pismo pisar zgane in ga izroči Martinu Krpanu, ki kar ni mogel razumeti, ali je zašel med same mutce, ali pa je deželskim pisarjem tako ukazano, da ne smejo govoriti, kadar ne pišejo.

«Nu torej?» reče Krpan in dvigne vprašaje brado.

«Torej, kaj torej?» odvrne pisar.

«Ali so zdaj vsi pečati v redu, han?»

«Pečati, kakšni pečati?» de pisar nejevoljno. In dostavi: «Tu je vaše pismo, mož, pa pojdite zbogom in glejte, da se vam ne vrnejo več take in enake muhe v glavo, kakor da bi hoteli prenašati angleško sol po deželi ali slično. To je ostro prepovedano in kdor se pregreši, gre v zapor.»

«A, taka je», se zareži Krpan. «Tedaj mi nočete pritisniti tistega beraškega pečata na cesarjevo pismo! Prav, ga bom pa jaz pritisnil pri tej priči.»

In v sveti jezi zmendra pismo v svoji silni pesti in zamahne s svojo ogromno roko.

Počilo je po mizi, kakor bi bila strela z jasnega udarila vanjo. Pisar je odletel v steno in miza se je sesula v drobce. Za pisarjem je prifrčalo v klopčič zgubano znamenito pismo, a Martin Krpan se je obrnil do vrat.

Na vratih pa postoji in de trepetajočim pisarjem: «Mar mi je za tisto pismo in za vse pečate, ki jih ima in ki jih nima — rrepo si obrišite ž njim! Ali to vam povem, da bom vsakogar, ki se bo upal kratiti mojo pravico, prav tako prepečatil kakor tistile papir.»

In odšel je s trdimi koraki.

Fran Žgur:

Polje, polje pisano...

Polje, polje pisano,
z rožami porisano;

čez polje stezica gré,
pota išče tja srcé...

Vetrič pred menoj hiíl,
s cvetko vsako govori:

in pošali se smeje,
cvetke hvali, dalje gre —

gre neviden božji svat
z mano v polje svatovat...

V dnu polja globokega,
v dnu polja širokega,

tam bom posteljco si stkal,
z drobnim bom škrjančkom spal;

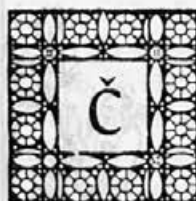
vetrič, nagelj, cvetke vse
bratci so mi, sestrice:

sinji baldahin neba

v san zagrne trudnega. —

Stano Kosovel:

Tuja družba.

rna, žalno opravljena gospa je imela parku podoben vrt. Tisto pomlad, ko se je to zgodilo, so se nališpale breskve zelo zgodaj. Ko sta prišla gospejna vnuka iz mesta na deželo, je že vršalo drevje v zelenem oblačilu in cvetoče veje so stresale rdečkasti nakit v sočnozeleno travo. Ostrižena živa meja je dajala zavetje porednim vrabcem, ki so se čivkaje lovili med grmičjem.

Peljali so me k žalno oblečeni gospe in me seznanili z njenima vnukoma. Bila sta deček in deklica. Mestno opravljena sta nosila kratke nogavice. Deček je pogledoval izpod čela z gizdalinskoživimi očmi; do kolen segajoče hlače so bile zelene in spcdaj je bilo ob vsakem šivu dvoje lovskih gumbov iz jelenove roženine. Gizdalinsko je bilo tudi dečkovo vedenje; ko so mu dejali, naj mi seže v roko, me je pogledal izpod čela ter potem smeje se zamežal. Deklica je bila še bolj odljudna. Videl sem takoj, da z novima znancema ne bo kaj prida pri igri. Ali gospa, ki mi je nalila v kozarček prijetno rumenozlato tekočino, me je opomnila, naj se njenih vnukov nikar ne bojim, ter nas je odvedla čez dvorišče na vrt.

Ko so se za nami zaprla vrata, sem se najprej ozrl v latnike in potem v cvetične grede. Zemlja je bila prhla, pravkar prekopana, iz nje so kalila nežna drobna stebelca, ki so bila na vrhu kakor zavita v tenke plaščke. Na cesto se je odpirala nevelika, verandi podobna galerija z mizami in klopmi. V kotu je ležala lopata poleg grabelj in nečk. Pred verando so se vzpenjale kvišku obrezane vrtnice, iz katerih so že silili popki. Prijazen je bil park v tej opravi. Zrak je bil še redek, le šibko od solnca razgret; nebo je zrlo vedro in višnjevo na prebujeno naravo.

Med lehami in gredicami se je zrcalil majhen ribnik z drobno cevjo na sredi. V prozorni vodi je odsevala čista barva neba, katerega ni motila niti najtanjša meglica.

Sklonil sem se nad vodo. Rdeče in zamolklosrebrne ribe so švigale sem in tja. Potem sem obrnil žep, iz katerega sem stresel mrve kruha. Ribe so se zbrale in povžile drobtinice. Ko sem bil še zamaknjen v ta prizor, se je za mano oglasil klic črne gospe.

Šel sem nasproti. Gospa je počivala v ležalki z rdečimi pasovi in čitala. Blizu nje je rajala kopica otrok, katere sem poznal že od prej. Deklica in deček sta bila med njimi.

Gospa me je povabila, naj se jim pridružim. Oni pa so bili že v krogu in ko sem hotel pristopiti, me je deklica zavrnila: «Z nami se ne boš igral!»

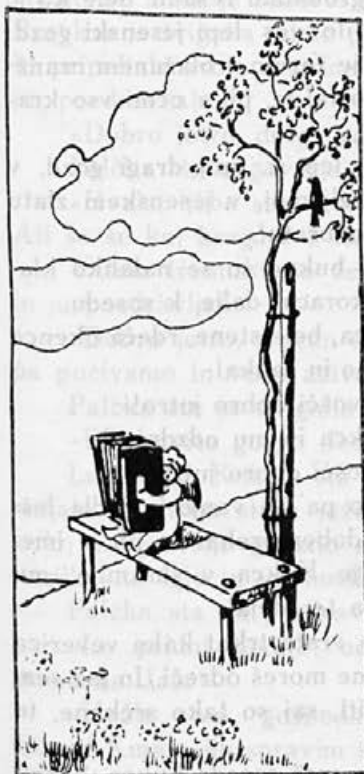
Njen glas je bil ukazujoč in osoren. Gospa je vnukinjo premerila z naglim pogledom in velela: «Umaknite se mu!»

«Dobro. Če se bo igral on, pa izstopim jaz!» je odgovorila deklica uporno.

Z enim samim korakom sem stal pred njo: «Zakaj me nočeš v igro?»

Deklica ni odvrnila besede. Obrnila je kolu hrbet in se hotela odtegniti družbi. Gospa pa jo je takoj pozvala na odgovor. V trenutku je bil poleg tudi dekličin brat, ki je prosil, naj odneha, česar pa ni hotela. Svoje glavo je odkimala z glavo, in ko jo je črna dama vprašala, kakšen zadržek ima, je pokazala na moje dolge nogavice. Nato je rekla: «Saj je kmet!»

Gospa se je bliskovito dvignila z ležalke, prijela deklico za roko in jo odpeljala iz vrta. Deček me je prijel za roko, ostala družba pa se je razkropila. Ko sem pozneje odhajal čez dvorišče, je odmeval gori v stanovanju žalno oblečene gospe trmast jok. Postalo mi je jasno, da se je to zgodilo radi mene, ker ne sodim v tako družbo.

Ivan Albrecht: **Mlinček.**

Kaj pa melje kraj vode?

Mlinček melje, melje:

Za lenuhe cunje stare,

vse na pare, koše šare

melje, melje, melje.

Za otroke fige in slaščice,

pomaranče, sladkor in potice

melje, melje, melje.

Za očeta, mamo, kar je treba,

a za babico, kar si želi iz neba:

da enkrat pošteno se nadremlje,

mlinček melje, melje, melje.

Fran Lipah :

Jesen v gozdu.

alček Kukec se je predramil, se izkopal iz mahu in si mel oči. Sam ni vedel, zakaj je še tako zaspan. Seveda, sinoči se je nasrkal medu in ponoči je imel strašne sanje: plezal je po čeréh, se spotikal, padal v prepad glasno zaječal in se vselej spet zbudil — na mehkem mahu.

«Nak, medu pa za večerjo nikoli več», je za trdno sklenil, «in če mi ga še tako ponujajo.»

Vzel je v roko krivo palico drenovko in jo mahnil čez griček k sosedu. Stezica se je vila med osušenim borovjem in ogromnimi resami. Šele ko je prisopihal na vrh, je posvetilo sonce in poljubilo ves lepi jesenski gozd: rumeno listje kostanjev, bukev, hrastov in lesk je žarelo v blaženem oranžnem zlatu. Palčku Kukcu se je smejalo srce, postal je, pil z očmi vso krasoto jesenskega gozda in mu pel hvalo:

«Lep si, moj gozd v pomladnem brstenju, lep si, moj dragi gozd, v poletnem zelenju, najlepši pa si, preljubi prijatelj moj, v jesenskem zlatu in jaz pojem jutranjo hvalnico, tebi, preljubemu bratu!»

In rumeni kostanji, zlate leske in oranžne bukve so se nalahko klanjale in odzdravljale Kukcu... Ves srečen je odkoracal dalje, k sosedu.

Stal je že pred njegovo hišico: zelena strešica, bele stene, rdeča okenca z nageljčki in srčki. Kukec je pokukal skozi okno in zaukal:

«Dobro jutro, sosed Lukec, palček Kukec vošči dobro jutro!»

Sosed Lukec je prihitel iz hišice, objel Kukca in mu odzdravil:

«Hvala lepa, sosed Kukec, palček Lukec vošči dobro jutro!»

Objeta sta zaplesala malo pred hišico, nato pa šla vanjo in jedla lešnike in orehe. Lukec je bil na daleč znan kot dober orehar in jih je imel vsako leto v zalogi do prihodnje jeseni. Peljal je Kukca v shrambo, mu razkazoval grmade orehov, lešnikov in kostanja ter dejal:

«Saj veš, to ni samo zame. Pride pozimi na vrata trkat kaka veverica in prosi za mladiče tako milo par orehov, da ji ne moreš odreči. In jaz sem tako vesel, če jim morem kaj dobrega storiti, saj so tako srčkane, te naše ljube veverice.»

Kukcu se je pojavila solza, ko je videl zlato srce sosedu Lukca, obrnil se je v kot, da bi si jo otrnil, pa se je zasmel na ves glas: tam je bil naložen velik kup polžev. Vsi so bili že zalizani.

«Ljubi Lukec, kaj je pa to?»

«Dragi Kukec, le nikar se ne smeji! Pomisli in poglej: kako so nekateri polži neprevidni. Zaliže se, ko je komaj za prst pod mahom ali listjem, pa si misli: «Kaj me briga zima, jaz sem preskrbljen!» Pa pride mraz in sneg do reveža, ki je premalo odet, polž tarna in se mi smili. Zato sem pa raje take površneže že zdaj spravil na gorko!»

«Odpusti mi, mili Lukec, jaz sem butec, ki sem se smejal in nisem mislil nič!... Toda sedaj pa na pot! Na obiske! Najprej na Trato, potem v Lesičje, nato v Gobovec, nazadnje pa na Jaso, tja pride nocoj Jesen z vsem svojim spremstvom. Na pot, na romanje v prelepi gozd!»

Tako je rekel, v izbo za Lukcem stekel in sta si nabrala okusnega brašna za dolgo pot: vsak po kolač-mednjač, pečenih kostanjev pet in sladkih koreninic deset. In bisage čez ramo, palico v roko, kot da gresta v daljni svet.

Prišla sta na Trato, majhno in obdano krog in krog z leševjem in kostanji. Po sredi je žuborel potoček. Palčka sta se napila in sedla na mah. Pravkar je švignila mimo postrv, ju spoznala, se vrnila po potoku navzgor in pripeljala svoje sestrice in njih mladiče. Ustavile so se pred palčki in jih pozdravljale:

«Dobro jutro, draga gospoda! Kako in kam?»

Palčka sta odgovarjala:

«Hvala, ljube sestrice, midva romava na Jaso, tja pride nocoj Jesen. Ali se še kaj kregate z raki? Kje pa so danes?»

V tem trenutku so že stali raki na produ pred Lukcem in Kukcem in ju pozdravljali:

«Dobro jutro, srečen dan! Vso noč smo lovili, precej se najedli, zdaj pa počivamo in vodo uživamo.»

Palčka sta se dvignila in postrvi in raki so jima klicali:

«Pozdravite gospo Jesen v našem imenu!»

Lukec in Kukec sta jo mahnila proti leševju. Na parobku se je valjala po listju stara ježevka in okrog nje štirje mladiči. Učila jih je, kako se postelje gnezdo za zimsko spanje. Nabadali so listje, tepke in lesnike na igle in jih nosili v podzemsko stanovanje.

Palčka sta jih pozdravila:

«Le pridni bodite, od mamice se učite in na lesico pazite! Midva greva na Jaso!»

«Hvala vam, gospoda», je rekla ježevka, «lep nauk ste dali mladičem! Kmalu jih spravim spat in potem pridem tudi jaz pozdravit Jesen. Do videnja!»

«Do videnja!», sta rekla palčka in šla dalje.

Smrečina je v svetem miru dihala vase jutranji zrak. Smreke, vitke in molčeče, so rasle na črni zemlji, pokriti na debelo z rujavimi iglami. Gozd je bil mračen, teman in tajinstven. Na malem hribčku, zavitem v temo, je cvetela iznad zelenega mahu ena sama zamišljena jesenska ciklama. En sam dreban žarek božjega solnca se je vlival med temnimi smrekami prav na njeno glavico. Ta edini žarek je bil kakor zlato, kakor prelestni las bajne gozdne vile. Vsa blažena se je smehljala naša mala ciklama in obračala glavico žarku na poljub.

Kukec in Lukec sta kakor zamaknjena pokleknila in po tihem govorila:

«Dobro jutro, srečen dan, ljuba ciklamica, najina mala prijateljica!»

Ciklamica je še bolj zardela in prav drobcano zapela:

«Hvala lepa, ljuba bratca! Vem, da gresta pozdravit Jesen. Izročita ji moje pozdrave. Jaz ostanem tu in ne morem z vama.»

«Še naše pozdrave! In naše... in naše...», so zašepetale skrivnostne smreke, jelke in bori. Ves gozd je zapel pozdrav Jeseni in palčka sta se klanjala drevesom in se poslavljala.

Hotela sta dalje, prišla v drago pod veliko drčo. Tam so v skalovju na solnčni strani gnezdile gozdne čebele, pele hvalo solncu in cvetju ter znašale v celice jesensko žetev: zlahtni rujavi ajdin cvet, presladki balzam, ajdov med. Zagledale so palčka in obletavale:

«Srečna pomladna setev, bogata jesenska žetev. Kadar bosta žejna medu, pridita, predraga gosta, naša bosta sredi našega gradu. Zin, zin, zin, sredi pečin kraljujemo, se solncu in cvetju za med zahvaljujemo...»

Palčka sta se smejala od same sreče in jih pozdravljala. Hodila sta navkreber in že sta bila v temnem Lesičjem. Sedla sta na štor in si odpočila.

Ni dolgo trajalo, že je prišel pred nju zviti lesičji rod. Zvitorepke so se plazile in nalahko lajale:

«Dober dan, odkod in kam?»

Kukec in Lukec sta vihtela nad lesicami svoje drenovke in jih kregala:

«O ti spačeni hinavski rod! Kdo je mlado srnico Brezico oklal, kdo zajčka Hrustalčka zaklal, kdo veverico Bliskavico požrl, kdo jelenčka Zelenčka na meh odrl? Nate, tu imate, na kolena in prosite odpuščanja, pa bo konec pretepanja!»

Lesice so točile grenke solzice in se lagale palčkoma v lice:

«Velike so naše krivice, a vse te novice so lažnice, me smo in ostanemo vedno svetnice. Prosimo vaju, da nam odpustita in nas gospe Jeseni priporočita.»

Zavila sta po stezici navzgor, kjer je raslo gosto resje in praprot. Ko sta prekoračila greben, sta stala sredi solnčnega Gobovca.

Prav pod velikim štorom so se šopirile tri kričeče pisane mušnice: karminaste glave z belimi pikami.

Kukec se ni mogel premagati in zarentačil je na ves glas:

«O ti spačeni svet! Zunaj najlepših barv cel kup, znotraj pa sam peklenški strup!»

In údri, údri z drenovko in sta razbila strupene mušnice.

Dolgo sta hodila, popoldan na solnčnem parobku zaspala in jo pod večer na Jaso zavila.

Jasa je bila postлана z nizkim praprotom, mahom in travo. Na severni strani je stal mogočen bukov gozd: tam se je mastil ob žiru, orehih, lešnikih in sadju debeli poljšji rod Godrnjavcev. Na južni strani Jase je bilo mlado nizko in gosto smrečje: tam so bile doma divje kokoši in zajci. Na vzhodni strani je bila močvirnata dolina, polna želoda: tam je kraljeval rod divjih prašičev Dolgorilcev. Na nasprotni strani pa so domovale srne in medvedi ter se med seboj spoštovali in celo ljubili.

Vse gozdno prebivalstvo je prišlo na Jaso: palčki, škratje, gozdne in potočne vile, gozdni duhovi, zverjad in ptice. To je bilo pozdravljanja in objemanja in povpraševanja! Zakaj danes je bil praznik: prihod jeseni.

Ob parobku so se postavili vsi v lepo vrsto; najprej jeleni, potem pa po redu: srne, medvedi, lesice in volkovi, jazbeci in veverice. Na drugi strani pa so stale ptice: vse od sokola, orla, kragulja, kavke tja doli do šinkavca, taščice in do palčka - kraljička. Palčki in vile so stali na sredi te pisane družbe. Vse je pričakovalo v napetosti in strahu.

Kar je zabučalo na Vrhu, da je odmevalo po vsej Jasi: prihajala je iz šume visoka gospa Jesen. Imela je ogromen rumen plašč z zlatimi zvezdami, krono na glavi in v roki rogove, polne zlatega sadja. Stopala je mogočno med svoje podanike in trosila med nje rumena jabolka, rdeče grozdove, breskve, hruške, orehe in kostanje.

Palčki so pozvanjali na zlate zvončke, vile so svirale na srebrnih strunah, škratje so zažigali dišeče trave in vse gozdno prebivalstvo ji je pelo slavo:

«Pozdravljena, gospa Jesen! Ti si naša rednica, ti naša kraljica, ti naša visoka prijateljica. Bodi nam mila, predraga vila, da bi nas prekmalu ne zapustila...»

In Jesen je ozdravljala... In bukov gozd, lipov gaj, hrasti in bori so zapeli in zabučali mogočno pesem.

Solnce je še enkrat posvetilo na Jaso in mogočni zbor se je začel pomikati v gozd.

Janko Furlan:

Sosedov Čejček.

ajbližja soseda sva si, a ne najboljša. Saj tako se mi dozdeva, čeprav se ne pozna do dobra. Gotovo je, da si ga ne morem predstavljati obutega, in menda ga res vsi čevlji tišče, ker je najraje bos. Tudi gumbi mu celo pri novih hlačah tako radi odlete, gumbnice pa se kar same zvečajo in zijajo kakor lačna usta.

Ne vem še, zakaj ne trpi nogavic. Neusmiljeno vztrajno jih nateza toliko časa, da se jih oprusti. Da se mu rokavi pri srajci ali maji tako naglo krajšajo, bo pa naibrže krivo slabo blago.

Čejčkove dobrodušne oči zro prekanjeno, da nakriljujejo lesičji pogled. In smeje se Čejček tako lepo, da se mu prikažejo kar tri jamice hkrati, dve na rdečih licih in ena sredi bradice.

Povedal sem že, da si nisva najboljša prijatelja, in čudim se in neprestano premišlujem zakaj, kako in od kdaj to, da sva si tako tuja, to se pravi, zakaj da me Čejček ne mara. Ko me ugleda, zgane srnji nožici in začne z njima peketati, da se kar kadi. Obenem phé z ročicami v podobi klina — tako leté na jug seleči se žrjavi. Res, da se mi včasih pritajeno posmeje, a to je skoraj vsacih sedem kurjih let in ni zadosti.

«Čejček!»

Spusti se v beg in šele dolgo na to se ustavi in ozre. Če vidi, da mu sledim, zavije nos in ustnice na nerazumljiv način ter se spet in z največjo naglico požuri do hišnih stopnic, kjer se vsakikrat na pragu junaški ozre, da se nehote spomnim Stritarjeve «Oba junaka».

To se že ponavlja, odkar sva si znanca. Nikoli ne zamudim prilike za zblizanje in spravo, a vse zaman. Tudi ščipanje, ki mu sicer tako ugaja, ga ne spravi v dobro voljo. Molči kot kíp in se ne zgane.

Kdo ne bi obupal!

A da bi ga videli, kako je s sovrstniki in sovrstnicami žlobudrav, kako zna vse lepo, celo prelepo povedati. O vsem je poučen. Tajnosti zaupa najraje domači mucí, ker sta si dobra, pa naj ga tudi včasih pomotoma opraska.

Le nekaj mu ne pristojá: če bi tako rad ne lažal, bi bil skoraj — možak. Menda pa se bo poboljšal, ker mamica mu pravi, da je laž tako kratkih nog kot so njegove. Če se Čejček ne boji nečesa drugega!?

Nekega dne se mi je posrečilo utihotapiti se v njegovo bližino. Kot lovec ruševcu sem se skrivaj oprezno bližal jablani, pod katero je gostoval z razposajeno družbo. Njegova zgovornost mi je pomagala, da sem se skríl za grm zlahtne leske. Kot hajduška četa je sedela družba njegovih prijateljev na prekrizanih nogah okrog kupa jabolk, jih molče grizla in zvesto poslušala zgovornega Čejčka.

«Ne znaš, ne, da je naša muca vjela žabo. S klempli jo je plimla za uha in jo nesla muckam. Ima jih zelo dosti in včelaj jih je plenesla v dlvalnico. Pa ne povem, kje so, kel ate je lekel, da jih poje teta kača, če povem, kje da so. Vi nimate takih muc.»

Vsi so odkimali.

«Tudi onega vlabca, ki je tako čivkal na kostanju p'ed hišo, je pohlustala naša muca. Vjela ga je v podstlešju, ko je kladel zlnje. Pa jo bomo plodali, kel plaska in klade mleko in je hotela vjeti našega kanalčka. Kako so lepi kanalčki, kaj ne? Pa slavček je tudi lep in ščinkovec in lastavica in škljanček. Le kos ni lep, kel je čln kot dimnikal. Naš sultan ne bo imel mladih in kdol mi bo dal majhnega psička, mu bom pokazal čudno žival; imamo jo v vltu in je tako močna, da dlži naš voz.»

Družba je debelo pogledala.

«Vaš voz drži? — joj!»

«Ne veljete? Čakajte, da vam jo plinesem. Tudi vevelico bom ujel, kel gloje naše olehe. Poznate vevelico?»

Izvedel sem še, da se mu je veverica zamerila, ker mu ne spusti z oreha na tla nobenega celega oreha. A Čejček je moral tedaj nekaj zasumiti. Vstane in steče naravnost proti grmu, kjer sem tičal skrit.

Kar obstoji, ves zmešan, nato pa se naglo obrne in zbeži in četica za njim!

Kako mi je bilo žal, da sem jih razgнал!

Tako čudno se je Čejček držal na praču in tako je nakremžil obraz, da ni bil podoben junaku!

* * *

Te dni so imeli zidarja, ki se je vedno tožil, da mu izginja orodje. Kmalu so dognali, kako in kaj. Slikarju je bil namreč Čejček ves dan za petami in ko se je ta kam oddaljil, mu je «popravljal» slikanje.

Nekega popoldne pa se je kar spravil v škaf beleža, da bo «bel» in snažen kakor je treba.

* * *

Zdaj je vsem in povsod v napotje, zdaj zopet izgine po cele ure. V kakem samotnem kotičku koplje jamo, gnete zemljo, zida in razuva in neprestano govori.

Niti ponoči ne miruje. Spi, naslonjen na kolena in z glavo med dlanmi, v postelji, polni objedenega sadja, ki ga v sanjah meša z muco, veverico, kokljo in bogvedi še s čim. Marsikatero jutro ga najdejo na tleh ob postelji, kjer sladko spi.

* * *

Kako pa naj si razlagam, da se je te dni tako temeljito spreobrnil? Neprestano sledi mami in jo prosi svinčnik, pisanko, gumico. Če dobi kos svinčnika, piše in piše na mizo, po stenah, po tleh, da je materi njegove pridnosti že odveč.

«Čejček, če boš pisal po stenah, te bomo zvezali.»

«Kako pa pojdem potem v šolo?»

«Kaj res bi rad v šolo?»

«Les, les, kel gledo tudi dlugi.»

«A ti si še majhen!»

«Saj sem velik!»

Da pokaže svojo velikost, stopi brž na vogel stola in — štrbunk na tla!

Tudi meni se — čudno čudo — približuje, in pred par dnevi se mi je predstavil s šopkom cvetic in z jabolki, milo proseč, da bi ga sprejel v šolo. Seveda je bil uslišan.

Svojemu tovarišu je povedal, da mi bo dal nekaj za Božič, če bom le «pliden».

Kaj mu boš dal?

«Ono sivo mucu, ki nam klade mleko, kel v šoli nimajo mleka in je dosti mišk.»

Čejček, Čejček!

Janko Samec:

Na grobišču.

Ti beli križi in te rože sveže,
spleteni v vence od drhtečih rok...

Kako življenja zmisel naj doseže
moj duh izmučeni, o dobri Bog!

Tu vidim zdaj globoko v zemlji gniti
najlepše, kar si ustvaril Ti nekdaj —

Zakaj se človek moral je roditi,
da v zemljo spet povrne se nazaj?

O vem: to zmisel pravi je življenja,
ki si ga dal od rojstva nam na pol,
da vsak skoz tesna vrata gre trpljenja,
prej ko ga k sebi vzameš, o Gospod! —

Osvajači.

Odkar živi človeški rod, je bilo ljudi, ki se niso mogli ukloniti obstoječim zakonom, pisanim in nepisanim. Ali so sami vsilili svojo voljo drugim, ali pa so se na eden ali drugi način izvili iz veljavnega reda.

To so ljudje svoje vrste. Najti jih je v vseh slojih, kakor so sicer redki. Kolikor manj so razmere urejene, toliko bolj se lahko razvijejo.

Stari in srednji vek sta jih poznala kot pirate (morske razbojnike), kot vodje tolpe, ki so strahovali mesta in cele dežele, kot najditelje novih zemelj, pa tudi kot vojskovodje, državnike itd.

Na začetku novega veka, ki začne z l. 1492., jih vidimo kot «konkvistadorje» — osvajače. Pol stoletja so se usipali v Južno in Srednjo Ameriko in sicer iz Španske in Portugalske, ki sta tedaj dosegli višek mogočnosti ter začeli propadati. «Konkvistadorje» je vodil navadno pohlep po zlatu. Ta jim je bil največkrat usoden, ker so ga plačali z življenjem. A izvršili so stvari, ki bi jih drugi ne mogli. Osvajač ni imel poprečnih človekovih lastnosti, imel jih je več. Ni delal le načrtov, imel je tudi duševno silo, da jih je razvil, bil je bogat misli. To seveda ni dovolj. Kdor hoče načrte izpeljati, mora imeti silno voljo, žilavost in vztrajnost, da gre do konca. Ta volja mora biti toliko, da se zdi včasih podobna obsedenosti. O poslednjem bi bil za primer Krištof Kolumb, ki ga sicer ne moremo uvrščati med «osvajače», ki pa je trpel najhujša ponižanja radi svoje misli o poti v Indijo.

Osvajač mora biti odločen in dovolj močan, da poгази vse ovire in da vse tvega, kadar gre za dosego namenov. V tem je podoben igralcu. Zadet mora

vedno pravo, glavno in primerni trenutek. Pri tem mu ne sme nedostajati okretnosti. Ako nima močnih kosti in živcev, volje do dejanj in neizčrpne življenjske sile, ne pride nikamor. Le kot silnega človeka je na pr. mogoče razumeti Jermaka, ki je Rusom odprl Sibirijo.

Osvajač pa je navadno nasilen. Ne pozna mej, nima vesti. Poleg tega je tudi njegova želja po uživanju brezmejna. Zato ga nihče ne more ukrotiti. Osvajači so izvršili čudeže junaštev, pa tudi največje zločine. Ubijali so, dokler niso sami utonili v krvi.

Lastnosti osvajača dandanes često najdemo v velikih podjetnikih in sicer posebno ob viharnih časih, ko ne more tudi država staviti potrebnih ovir. Ljudje z naravo osvajača zgradijo velike reči, a povzročijo tudi velike krivice in nesreče. Ostanajo igralci, ki pogosto tuji sebe zaigrajo.

Alkohol in srce.

Srce je votla mišica z debelimi stenami, ki se samogibno krči in razteza ter s tem kakor nekaka pumpa goni kri po vsem telesu. Tiči v sprednji prsni duplini med pljuči v mrenati vrečici, osrčniku. Krči in širi se redno, in sicer 72 krat v minuti. Če pa pride vanj alkohol, začne biti hitreje in udari po sto in večkrat v minuti. Vsled tega teče kri urneje po žilah, človek postane rdeč in razburjen. Ako pa srce premočno tolče, tedaj vsled prevelikega napora oslabi ali pa se tudi zgodi, da počni kaka žilica in tedaj pravimo, da je človeka zadela kap, da je umrl nagloma. V nekem kraju sta dva moža prišedši s sejma domov izpila steklenico žganja; naenkrat pa se je enemu stemnilo pred očmi, padel je in umrl. Zadela ga je kap.

KOTČIKARJEM

V Ameriko.

Bil je krasen poletni dan. Peljali smo se z ladjo v Ameriko. Vsi smo bili veseli lepe vožnje. Štiri dni smo bili že na morju in že dobro znani med seboj. Kar naenkrat se začne nebo temniti, dež je pričel padati in burja je vstala. Vedno bolj črni so bili oblaki, gremelo je in bliska'lo, dež je lil kot iz škafa. Burja je divjala, valovi so naraščali, v par urah je bilo morje vse v penah in v valovih. Nihče ni bil več vesel, vsi smo prosili Boga pomoči. Naenkrat zapove kapitan, da morajo vsi v čolne, ker je ladja prebita. Vsi v strahu smo hiteli iz ladje, nazadnje je šel tudi kapitan. Gledali smo, kako se je potapljala ladja. Nastala je črna noč, nevihta je še vedno divjala, valovi so naraščali in obračali naš čoln kot orehovo lupino. Naenkrat se prevrne čoln — v tem trenutku sem se zbudil in se znašel na postelji.

Kregar Joško,

učenec IV. r. v Trnovem pri Il. Bistrici.

Vseh vernih duš dan.

Vernih duš dan je dan žalosti. Ljudje se spominjajo svojih umrlih v molitvi, jim krasijo grobove. Tu in tam se vidi kaka žalostna oesba na grobu dražega sorodnika ali prijatelja. Tu in tam se vidi v kakem samotnem kotu zapuščen grob, pod čegar prstjo spava večno spanje truplo, ki je v svojem življenju poizkusilo samo bedo in žalost in nazadnje v tugi in bolesti umrlo. Mnogo je takih grobov, ki se ne zmeni nihče zanje. Če imamo le količkanj časa, očistimo malo tisti kraj, okopajmo malo tisto zemljo in postavimo malo cvetic in gorečo svečico, da bo tisti grob, ki je bil prej tako zapuščen, imel sedaj prijaznejše lice. In potem zmolimo kratko molitvico za dušo rajnkega. Mnogo grobov pa je tudi takih, ki imajo krasne spomenike in so krasno olepšani. Ti grobovi so večinoma last bogatih ljudi, ki so bili v svojem življenju močno ter so bili morda preveč vdani posvetnemu veselju, da so se nemirno ločili s tega sveta. Največ pa je preprostih grobov, in družina ali sorodniki umrlega nimajo toliko denarja, da bi mu postavili lep spomenik. Postavijo mu preprost križ, na vernih

duš dan pa mu olepšajo grob, mu prineso cvetic in mu prižgejo lučko, ter molijo za blagor pokojnikove duše. Kmalu se približa večer. Večina ljudi je že odšla s pokopališča, le kdo, ki se je zapoznil, je še ostal. Kmalu razgrne noč svoja rahla, temna krila čez planine in doline ter prinese mir. Če pogledamo sedaj, v taki tihi in mirni noči na pokopališče, vidimo posebno lepoto. Vse pokopališče je razsvetljeno z neštetiimi malimi raznobarnimi lučkami, ki so postavljene v ravnih vrstah, tako, da izgleda vse pokopališče podobno prekrasnemu, ponočnemu vrtu. Vernih duš dan je praznik žalosti, kajti tisti večer vlada po mnogih hišah žalost. Če bi tisti večer šli po hišah, bi videli kako sedijo vsi tiho po kotih, zamišljeni v lepe čase, ko jih vernih duš dan ni še žalostil.

Pavletič Karel,

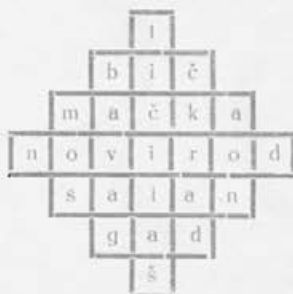
I. gimn. raz. v Gorici.

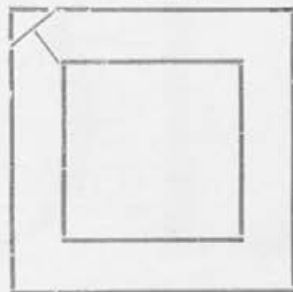
Cerkev Sv. Štefana v Postojni. — Valič Maks, učenec IV. mešč. šole.

REŠITEV UGANK V 1. ŠTEVILKI:

Demant.

Kvadrat.

Uganke.

- 1) Mrlič in pogrebi.
- 2) Leto, mesec, teden, dnevi,
- 3) Megla (pa tudi zrak in sneg).

Vse so rešili:

Idrija: Špel Ana.

Opčine: Šonc Oskar.

Škedenj: Toroš Ksenija.

Trst: Stančič Zora in Elda.

Postojna: Antončič Franc; Kanalc Danica.

Deloma so rešili:

Postojna: Jager Filipina, Kavčič Vladimir, Maslo Pavel,
Bizjak Ivan, Valič Maks, Zafred Danilo.

Narina: Berrini Mirta.

Trst: Poropat Avgusta.

Mizli vrh (Ledine): Jerab Ivanka in Marjanica.

Izžrebana je Kanalc Danica.

:: ZA KRATEK ČAS ::

Steber.

(Priobčila Kanalc Danica.)

a	a	a	a	roščina
a	i	i	k	najslajše ime na svetu
k	l	m	m	rokodelc
n	o	o	o	služi za razsvetljavo
p	r	r	r	kopni člen
r	s	t	t	je pred nočjo
t	t	u	v	ima vsak človek

V pravokotnikih na sredi (desno in levo) čitaš priimek našega pisatelja in pesnika.

Vizitka.

(Priobčila Kanalc Danica.)

Ciril Iv. Skomina

Kaj je mož po poklicu?

Šaljivi vprašanji.

(Priobčila Blokar Slavica iz Dronj.)

Kako bi si moglo pet oseb tako razdeliti pet jajc, da bi dobila vsaka eno jajce, pa bi vendar ostalo še eno v skledi?

Kako se imenujeta začetek in konec vrvi? In kako se zove nje središče?

Uganka.

Nadomeslite številke s črkami, pa dobite: 1, 2, 3, 4, 5 — moško ime; 1, 5, 4, 2, 3 — trgovski poklic.

Uganka.

(Priobčila Smet ložica iz Sezane.)

Vem za grad,
ki nima ne oken ne vrat
in ves na železju stoji.

Rešitve je poslati do 5. decembra.
Izrebrani rešilec dobi primerno nagrado.